

Irak Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi**35 No'lu Genel Tavsiye****Irakçı nefret söylemiyle mücadele*****I. Giriş**

1. Irak Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi sekseninci oturumunda, bir sonraki seksen birinci oturumda irakçı nefret söylemi üzerine tematik bir tartışma yürütmeye karar vermiştir. 28 Ağustos 2012 tarihinde gerçekleşen toplantıda, irakçı nefret söyleminin nedenleri ve doğurduğu sonuçları ile bununla mücadelede Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmede (Sözleşme) belirtilen kaynakların nasıl kullanılabileceğini anlamaya odaklanılmıştır. Toplantıya, Komite üyelerinin yanı sıra, Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi daimi temsilcileri, ulusal insan hakları kurumları, sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve konuyla ilgilenen kişiler katılmıştır.

2. Toplantının ardından Komite, Sözleşmenin irakçı nefret söylemiyle ilgili yükümlülüklerine dair rehberlik etmek amacıyla Taraf Devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmelerine ve raporlamalarına yardımcı olacak bir genel tavsiye taslağı hazırlama niyetini belirtmiştir. Bu genel tavsiye irak ayrımcılığıyla mücadele eden tüm tarafları ilgilendirmektedir ve toplumlar, insanlar ve devletler arasında anlayışın, kalıcı barış ve güvenliğin sağlanmasına destek olmayı amaçlamaktadır.

Benimsenen Yaklaşım

3. Komite tavsiye taslağını oluştururken, Sözleşmede kapsamındaki usullerle engellenmeye çalışılan irakçı nefret söylemine karşı verdiği mücadelede yaptığı geniş çaplı çalışmaları göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca Komite, ağır insan hakları ihlallerine ve soykırımlara yol açan süreçlerde ve çatışma durumlarında irakçı nefret söyleminin oynadığı rolün altını çizmiştir. Komitenin nefret söylemine ilişkin anahtar niteliğindeki genel

tavsiyeleri, 4. Maddenin¹ uygulamasıyla ilgili olarak almış olduğu 7 No'lu (1985) Tavsiye Kararını; 4. Maddeyle ifade özgürlüğü arasındaki uyumluluğu vurgulayan 15 (1993) No'lu Tavsiye Kararını²; ırk ayrımcılığının toplumsal cinsiyetle ilgili boyutlarına ilişkin 25 (2000) No'lu Tavsiye Kararını³; Romanlara yönelik ayrımcılıkla ilgili 27 (2000) No'lu Tavsiye Kararını⁴; soy kütüğüyle ilgili 29 (2002) No'lu Tavsiye Kararını⁵; vatandaş olmayanlara karşı ayrımcılıkla ilgili 30 (2004) No'lu Tavsiye Kararını⁶; ceza adaleti sisteminin yönetimi ve işleyişinde ırk ayrımcılığının engellenmesine ilişkin 31 (2005) No'lu Tavsiye Kararını⁷ ve Afrika kökenli kişilere yönelik ırk ayrımcılığıyla ilgili 34 No'lu (2011) Tavsiye Kararını⁸ içermektedir. Komitenin aldığı genel tavsiyelerin çoğu, doğrudan ya da dolaylı olarak ırkçı nefret söylemiyle ilgilidir ve ırkçı nefret söylemi ile etkin bir mücadelenin, Sözleşmede yer alan bütün normatif ve usul kaynaklarının seferber edilmesini içerdiğini akılda tutar.

4. Sözleşmenin etkin bir araç olarak uygulanmasının bir gereği olarak, Komite, insan haklarının farkındalığını daha geniş bir alana taşıma yönünde çalışmalar yapmakta ve böylece Sözleşmenin etki alanını genişletmektedir. İfade özgürlüğünün sınırları belirlenirken bu hakkın Sözleşmenin dışında olmadığı, aksine Sözleşme ile iç içe geçtiği unutulmamalıdır: Sözleşme ilkeleri bu hakkın çağdaş uluslararası insan hakları hukukunda yer alan parametrelerinin daha bütünsel anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Komite, yeri geldiğinde bu hakkın etkin bir şekilde uygulanmadığına işaret ederek ve gerektiğinde değerlendirmelerinde kardeş insan hakları organlarından faydalanarak⁹ ifade özgürlüğü hakkını nefret söylemine karşı verdiği mücadeleye entegre etmiştir.

II. Irkçı nefret söylemi

5. Sözleşmeyi tasarlayanlar ifadenin ırk ayrımcılığını ve ırkçı nefreti tetikleyen bir araç olabileceğinin bilincinde olup, bu tehlikelere dair detaylı görüşler belirtmiştir. Sözleşmede ırkçılık, ırk üstünlüğüne dayalı fikirlerin yayılmasının suç sayıldığı 4. Maddeyle yakından ilişkili olan "ırkçı doktrinler ve uygulamalar" bağlamında sadece önsözde ele alınmıştır. Nefret söylemi kavramı Sözleşmede açıkça kullanılmamış olsa da, böyle bir referansın olmayışı Komitenin nefret söylemi olgusunu adlandırmasını ve tanımlamasını ve bu söylemler ile Sözleşmenin standartları arasındaki bağı incelemesini engellemiştir. Bu tavsiye kararı, nefret söylemi içeren ifadenin belirlenmesini mümkün kılan Sözleşme maddelerinin genel uyumuna odaklanmaktadır.

6. Komite çalışmalarında ele alınan ırkçı nefret söylemi, Sözleşme'nin ırk, renk, soy, ulusal ya da etnik kökene dayalı ayrımcılığı yasaklayan 1. Maddesinde belirtilen gruplara (yerli halklar, soy temelli gruplar, ev işlerinde çalışanlar da dahil olmak üzere göçmenler ya

¹ Genel Kurul Resmi Kayıtları, Kırkıncı Oturum, Ek No 18 (A/40/18), bölüm VII, kısım B.

² (a.g.e.), Kırk Sekizinci oturum, Ek No. 18 (A/48/18), bölüm VIII, kısım B, para. 4

³ (a.g.e.), Elli Beşinci Oturum, Ek No. 18 (A/55/18), Ek V, kısım A

⁴ (a.g.e.) Ek V, kısım C

⁵ (a.g.e.) Elli Yedinci Oturum, Ek No.18 (A/57/18), bölüm XI, kısım F

⁶ (a.g.e.) Elli Dokuzuncu Oturum , Ek No. 18 (A/59/18), bölüm VIII

⁷ (a.g.e.) Altmışınçı Oturum, Ek No. 18 (A/60/18), bölüm IX

⁸ (a.g.e.) Seksen Sekizinci Oturum, Ek No. 18 (A/66/18), ek IX

⁹ Özellikle düşünce ve ifade özgürlüğü üzerine İnsan Hakları Komitesinin 34 Sayılı (2011) Genel Tavsiyesi (Genel Kurul Resmi Kayıtları, Altmış Altıncı Oturum, Ek No. 40, cilt I (A/66/40 (Cilt I), Ek V).

da vatandaş olmayan kişiler, mülteciler ve sığınmacılar ile bu gruplardaki kadınlar ve diğer hassas gruplar) yönelik 4. maddede bahsi geçen bütün özel söylem formlarını içermektedir. Komite, kesişimsellik ilkesi ışığında ve “dini liderlerin eleştirilmesinin ya da dini doktrinler ya da inanç öğretileri üzerine yorum yapılmasının” yasaklanmaması veya cezalandırılmaması¹⁰ gerektiğini akılda tutarak, çoğunluğun benimsediğinden farklı bir dine inanan etnik grupların mensuplarına yönelik nefret söylemini de hedef almaktadır. İslamofobi, antisemitizm ve etno-dini gruplara yönelik benzeri nefret ifadeleri veya terörü ve soykırımı körükleyen nefret söylemi bunlar arasındadır. Koruma altında olan grupların kalıp yargı ve damgalamalara maruz kalması da Komitenin üzerinde durduğu ve görüş belirttiği konulardandır.

7. İrkçı nefret söylemi çok çeşitli biçimlerde olabilir ve açıkça dile getirilen ırkçı beyanlarla sınırlı değildir. 1. Maddedeki ayrımcılığa dair hükümlerde de belirtildiği gibi, ırk veya etnik gruplara yönelik saldırı niteliğindeki söylemler hedefinin ve amacının göze çarpmaması için dolaylı bir dille aktarılabilir. Sözleşmeden doğan yükümlülükleriyle uyumlu olarak Taraf Devletler, ırkçı nefret söylemi içeren bütün açıklamaları dikkate almalı ve bunlarla mücadele etmek için etkin önlemlere başvurmalıdır. Kendini ne şekilde gösterirse gösterebilir, birey ve grupların sözlü, yazılı ya da internet ve sosyal ağlar gibi elektronik medya üzerinden ifadeleri ile spor etkinlikleri gibi kamuya açık etkinliklerde ırkçı sembollerin, resimlerin ve davranışların sergilendiği sözlü olmayan ifadeler bu tavsiye kararında belirtilen ilkelerin ele aldığı ırkçı nefret söylemi örnekleridir.

III. Sözleşmenin Kaynakları

8. Nefret söyleminin tespit edilmesi ve bununla mücadele edilmesi, ırk ayrımcılığının tüm biçimlerinin ortadan kaldırılmasını hedefleyen Sözleşme'nin ayrılmaz bir parçasıdır. Sözleşmenin 4. Maddesi nefret söylemiyle mücadelenin ana ögesini oluştururken, diğer maddeler Sözleşmenin amacına ulaşmasına yönelik önemli katkılar sağlamaktadır. 4. Maddedeki “saygı gösterme” koşulu, bu madde ile düşünce ve ifade özgürlüğü gibi haklar kullanılırken ırk ayrımcılığı olmaksızın kanun önünde eşitlik hakkını güvence altına alan 5. Maddeyi birbirine bağlamaktadır. 7. Madde etnik gruplar arasındaki anlayışın ve hoşgörünün sağlanmasında “eğitim, öğretim, kültür ve bilgi”nin oynadığı rolün altını çizmektedir. 2. Madde Taraf Devletlerin ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik yükümlülüklerini belirtmektedir ve bu yükümlülükler özellikle Paragraf 1(d)'de detaylı olarak anlatılmaktadır. 6. Madde ırk ayrımcılığına uğrayan bireylere etkin korumanın ve hukuki yolların sağlanması yükümlülüğü ile mağdurların tüm zararların “adil ve yeterli onarımı veya tazmini”ni talep etme hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Bu Tavsiye Kararı öncelikli olarak Sözleşmenin 4., 5. ve 7. Maddelerine odaklanmaktadır.

9. Medeni hukuk, ceza ve idare hukuku alanlarında, asgari ve geliştirilebilir bir gereklilik olarak ırk ayrımcılığına karşı kapsamlı bir mevzuatın oluşturulması ırkçı nefret söylemiyle mücadeleden ayrı tutulamaz.

¹⁰ (a.g.e.), para. 48

4. Madde

10. 4. Madde'nin giriş bölümü, tahrik ve ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik Taraf Devletlerin "acil ve pozitif önlemler" alma yükümlülüğünü içermektedir. Bu hüküm, Sözleşme'nin diğer maddelerinde yer alan nefret söyleminin ortadan kaldırılması için mümkün olan en geniş çeşitlilikteki kaynakların kullanılmasına ilişkin yükümlülükleri tamamlayıcı ve güçlendirici niteliktedir. Sözleşmedeki özel önlemlerin anlam ve kapsamına ilişkin 32 sayılı (2009) Genel Tavsiye Kararında Komite, "önlemler" ifadesini "yasamaya, yürütmeye, idareye, bütçeye ve düzenlemeye dair araçlar... planlar, politikalar, programlar ve... rejimler"¹¹ olarak özetlemiştir. Komite 4. Maddede belirtilen koşulların yerine getirilmesi zorunlu yükümlülükler olduğunu belirterek, bu maddenin "ırk ayrımcılığıyla mücadelenin temel ögesi olarak kabul edildiğini"¹² ve bu görüşün Komite çalışmalarına da yansıdığının altını çizer. 4. Madde söylemin hangi bağlamda oluşturulduğuna, engellenmesi için alınan önlemlere ve bu önlemler yetersiz kaldığında uygulanacak yaptırımlara dair unsurları içermektedir. Ayrıca 4. Madde insan onuru ve eşitlik gibi temel insan hakları ilkelerini yok sayan ve toplumda bireylerin ve grupların statülerini düşürmeyi amaçlayan hedef gösterici söylemlere, yani ırkçı nefret söylemine karşı uluslararası toplumun olumsuz duruşunun altını çizmektedir.

11. "Üstünlük fikirleri ve teorileri" ile ilgili giriş paragrafı ve "ırk üstünlüğü veya nefret" ile ilgili (a) paragrafında yer alan "dayalı" sözcüğü Sözleşmenin karşı olduğu söylemi ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Komite bu kavramı birinci madde bağlamında "-e dayanarak"¹³ kalıbıyla eş anlamlı olarak değerlendirmiştir ve 4. Maddede de aynı anlamda kullanmıştır. İrkçı üstünlüğe yönelik fikirlerin yayılmasına ilişkin hükümler bireyleri ve grupları doğrudan ırkçı nefret söyleminden korumaya yöneliktir ve ırkçılığa dair diğer hükümleri tamamlayıcı niteliktedir.

12. Komite, ırkçı ifade biçimlerinin ciddi vakalarda, makul şüphenin ötesine geçildiği takdirde suç sayılmasını tavsiye etmektedir. Öte yandan, daha basit davalar hedef gruplar ve insanlar üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurularak ceza hukuku yerine başka araçlarla ele alınmalıdır. Cezai yaptırımlar yasallık, orantılılık ve gereklilik ilkelerine bağlı kalınarak uygulanmalıdır.¹⁴

13. 4. Madde doğrudan yürürlüğe girmediği için, Taraf Devletlerin nefret söylemiyle mücadele etmek için gerekli yasaları oluşturmasına ihtiyaç vardır. Komite, sözleşmenin hükümleri, 15 nolu Genel Tavsiye Kararında detaylandırılan ilkeler ve bu Tavsiye Kararı göz önünde bulundurularak, Taraf Devletlerin,

(a) Ne şekilde olursa olsun ırkçı veya etnik üstünlüğe ya da nefrete dayalı tüm fikirlerin yayılmasını;

¹¹ Genel Kurul Resmi Kayıtları, Altmış Dördüncü Oturum, Ek18, (A/64/18),Ek VIII, para. 13

¹² 15 Nolu Genel Tavsiye, para. 1

¹³ Bu terim Sözleşmenin 7. giriş paragrafında kullanılmıştır. Sözleşmenin 1. Maddesinin 1. Paragrafına ilişkin 14 Nolu Tavsiye Kararının (1993) 1. Paragrafına bakınız (Genel Kurul Resmi Kayıtları, Kırk sekizinci oturum, Ek 18 (A/48/18), bölüm VIII, kısım B).

¹⁴ İnsan Hakları Komitesi 34 Nolu Genel Yorum, para. 22-25, 33-35

(b) Irk, renk, soy, ulusal ya da etnik kökene dayanarak bir grubun üyelerine yönelik aşağılama, ayrımcılık ve nefretin teşvik edilmesini;

(c) Yukarıda belirtilen (b) temellere dayalı olarak insanların ya da grupların tehdit edilmesi ve şiddetin kışkırtılmasını;

(d) Yukarıda belirtilen temellere (b) dayalı olarak, açıkça nefreti ya da ayrımcılığı körükleyecek şekilde bireylere ya da gruplara hakaret edilmesi, onların aşağılanması ya da karalanması veya nefretin, aşağılamanın ve ayrımcılığın gerekçelendirilmesini;

(e) Irk ayrımcılığını destekleyen ve ırk ayrımcılığını kışkırtan örgütlerde ve etkinliklere katılımı

Cezaya tabi suçlar olarak ilan etmelerini ve etkili bir şekilde yaptırım uygulamalarını tavsiye eder.

14. Komite, uluslararası hukukta tanımlanan soykırım ve insanlığa karşı suçların kamuoyu önünde inkar edilmesi ya da gerekçelendirilmeye çalışılmasının açıkça ırkçı şiddeti ya da nefreti körüklediği durumlarda, bunların cezaya tabi suçlar olduğunun ilan edilmesini tavsiye etmektedir. Komite ayrıca “tarihi gerçeklerle ilgili düşüncelerin ifade edilmesinin” engellenmemesi ya da cezalandırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁵

15. 4. Madde belirli davranış şekillerinin kanunen cezalandırılabilir olması gerektiğini belirtmekte ancak hangi hareketlerin ceza gerektiren suç niteliğinde olduğuna dair detaylı bir rehberlik sağlamamaktadır. Yayma ve kışkırtmanın kanunen cezalandırılabilir suç niteliğinde olup olmadığının değerlendirilebilmesi için aşağıdaki bağlamsal faktörler göz önünde bulundurulmalıdır:

- **Söylemin içeriği ve şekli:** söylemin kışkırtıcı ve doğrudan olup olmaması, ne şekilde oluşturulduğu, yayıldığı ve iletildiği,
- Söylemin ne tür bir **ekonomik, sosyal ve siyasi ortamda** dile getirildiği ve yayıldığı; yerli halklar da dâhil olmak üzere, etnik ya da diğer gruplara karşı ayrımcı kalıpların var olup olmaması: Bir bağlamda zararsız ya da nötr olabilecek söylemler, başka bir bağlamda tehlikeli bir anlam kazanabilir: Komite soykırım göstergelerinde, ırkçı nefret söyleminin anlamını ve potansiyel etkilerini değerlendirirken yerele uygunluğu da vurgulamaktadır¹⁶.
- **Konuşmacının toplumdaki pozisyonu ya da statüsü** ve söylemin yöneltildiği kitle: Komite düzenli olarak politikacıların ve toplumdaki diğer etkili bireylerin Sözleşmede korunma altına alınmış gruplara yönelik olumsuz bir atmosferin oluşturulmasındaki rolüne dikkat çekmekte ve bu bireyleri ve kuruluşlarını kültürlerarası anlayış ve uyumun sağlanması için olumlu adımlar atmaya teşvik

¹⁵ (a.g.e) para. 49

¹⁶ Soykırımın önlenmesi bildirgesini takiben alınan karar: sistematik ve büyük çaplı ırk ayrımcılığının göstergeleri, Genel Kurul Resmi Raporları, Altmışıncı Oturum, Ek 18 (A/60/18), bölüm II, para. 20.

etmektedir. Komite ifade özgürlüğünün kullanılmasının politik meseleler söz konusu olduğunda özellikle önemli olduğunu ve bunun beraberinde özel yükümlülükler ve sorumluluklar getirdiğini göz önünde bulundurmaktadır.

- **Söylemin yayıldığı alan,** hedef kitlenin niteliği ve söylemin ne şekilde yayıldığı: söylemin ana akım medya ya da İnternet yoluyla yayılıp yayılmadığı ve tekrarların özellikle etnik ve ırksal gruplara karşı düşmanlığa yol açması durumunda, iletişim biçiminin sıklığı ve kapsamı,
- **Söylemin hedefleri:** bireylerin ve grupların temel haklarını koruyan ya da savunan söylemler cezai ya da benzeri yaptırımlara tabi tutulmamalıdır¹⁷.

16. Kışkırtmak başkalarını belli davranışlarda bulunmaları için etkilemek anlamına gelir; buna taraftarlık ve tehdit aracılığıyla suç işletmek de dâhildir. Kışkırtmak açıktan olabileceği gibi, ırkçı sembollerin kullanılması veya ırkçı materyallerin ve söylemlerin yayılması şeklinde üstü kapalı bir şekil de alabilir. Kışkırtma, suça teşebbüstür ve sonuç vermese bile bir suç niteliğindedir ancak 4. Maddede belirtilen kışkırtma şekilleri değerlendirilirken Taraf Devletler yukarıdaki 14. Paragrafta belirtilen görüşlere ek olarak, konuşmacının amacını ve söz konusu olan söylemden doğacak riskleri ve sonuçları da göz önünde bulundurmalıdır. Bunlar kışkırtmanın söz konusu olduğu suçlarda üzerinde durulması gereken önemli noktalar olup, 13. Paragrafta belirtilen suçların değerlendirilmesinde de önemli rol oynamaktadır.¹⁸

17. Komite 4. Maddede belirtilen davranış biçimlerinin suç olduğunu belirtmenin yeterli olmadığını bir kez daha vurgulamaktadır; maddenin hükümleri etkin olarak yürürlüğe konulmalıdır. Etkili uygulama öncelikli olarak Sözleşmede yer alan suçların soruşturulmasını ve gerektiğinde suçluların kovuşturulmasını gerektirir. Komite, suçlu olduğu iddia edilen kişinin cezalandırılmasında yerindelik ilkesini benimsemektedir ve her soruşturmanın Sözleşmede ve diğer uluslararası hukuk araçlarında garanti edilen haklar çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir. Sözleşmede yer alan bu ve diğer konularda Komite, hukuki kararlar belirgin bir şekilde absürd ve mantıksız olmadığı sürece, olayları yorumlamak ve yerel otoriteler tarafından oluşturulan ulusal yasaların değerlendirmesini yapmak gibi bir işlevi olmadığını altını çizmektedir.

18. Bağımsız, tarafsız ve bilgilendirilmiş yargı organları bireysel davalardaki olayların ve bu davaların hukuki niteliklerinin uluslararası insan hakları standartlarına göre değerlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, insan haklarının desteklenmesi ve korunmasında ulusal kurumların statüsüne ilişkin ilkelere uygun olarak, hukuki altyapılar ulusal insan hakları kurumları tarafından tamamlanmalıdır (Paris İlkeleri).¹⁹

19. 4. Maddeye göre, kışkırtma ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki ilkeler ve Sözleşmenin 5. Maddesinde açıkça belirtilen

¹⁷ Ayrımcılığı, düşmanlığı ve şiddeti körükleyen ulusal, ırksal ya da dini taraftarlığın engellenmesine dair Rabat Eylem Planı'ndan uyarlanmıştır, para. 22.

¹⁸ İnsan Hakları Komitesi 34 nolu Genel Yorum, para. 35; Rabat Eylem Planı, para. 22

¹⁹ 31 Sayılı Genel Tavsiye Kararı, para. 5 (j)

haklarla uyumlu bir şekilde alınması gerekir. Yani, suçlar tanımlanırken, değerlendirilirken ve 4. Maddedeki koşullar yerine getirilirken karar alma süreçlerinde İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki ilkelere ve 5. Maddede belirtilen haklara gerektiğinde ağırlık verilmelidir. Komite sadece düşünce ve ifade özgürlüğünün değil, bütün insan hak ve özgürlüklerinin yukarıda belirtilen uygunluk koşuluna tabi olduğu görüşündedir.²⁰ Bununla birlikte, bu koşulun en çok ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların yasal olup olmadığının değerlendirilmesine uygun nitelikte olduğu unutulmamalıdır.

20. Komite ifade özgürlüğüne getirilen geniş ya da belirsiz kısıtlamaların Sözleşmede koruma altına alınmış grupların aleyhine sonuçlar doğurduğundan endişe duymaktadır. Taraf Devletler, ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamaları belirlerken gereken özeni göstermeli ve sınırlamaların bu Tavsiye Kararında da detaylı olarak belirtildiği gibi, Sözleşmenin hükümleriyle uyumlu olduğundan emin olmalıdır. Komite ırkçı söylemin izlenmesi ve bu söylemle mücadele için alınan önlemlerin, adaletsizliği, toplumsal tepkileri ya da muhalif düşünceleri dile getirme amaçlı yapılan protestoları sınırlandırma gerekçesi olarak kullanılamayacağını altını çizmektedir.

21. Komite, 4. Maddenin (b) paragrafına göre ırk ayrımcılığını destekleyen ya da kışkırtan ırkçı örgütlerin yasadışı ilan edilmesi ve yasaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Komite, "örgütlü... propaganda faaliyetleri" ibaresinin, anlık örgütlenme ve ağ türlerine gönderme yaptığı ve "bütün diğer propaganda faaliyetleri" ibaresinin de, ırk ayrımcılığının örgütsüz ya da spontane bir şekilde desteklenmesi ve kışkırtılmasını ifade ettiği kanaatindedir.

22. Komite, kamu kurumları ve yetkililerine ilişkin 4. Maddenin (c) paragrafı kapsamında, yüksek rütbeli memurlar başta olmak üzere kamu çalışanları ve kurumlarının ırkçı söylemleriyle yakından ilgilenmektedir. 4. Maddenin (a) ve (b) paragraflarında belirtilen suçların kamuda ve diğer alanlarda çalışanlar tarafından işlenmesi halinde yaptırımların eksiksiz uygulanacağı öngörülmüştür. Sözleşmede yer alan "derhal ve pozitif tedbirler" tanımı, uygulanacak yaptırımlara ek olarak, görevden uzaklaştırma gibi disiplin önlemleri ve gerekli olduğunda mağdurlar için etkili tazminatı da içermektedir.

23. Standart uygulamasının bir parçası olarak Komite, Taraf Devletlerin çekincelerini geri almalarını tavsiye etmektedir. Sözleşmenin ırkçı söylemle ilgili düzenlemelerine dair çekincelerin devam etmesi halinde, Taraf Devletlere çekincelere neden ihtiyaç duyduğu, çekincelerin niteliği ve kapsamı, ulusal yasa ve politikadaki etkisi, ileride çekinceleri sınırlandırma ya da geri çekme planları olup olmadığına dair bilgi vermeleri yönünde çağrı yapılmaktadır.²¹

²⁰ Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, 30/2003 sayılı iletişim, *Oslo Yahudi Topluluğu ve diğerleri v. Norveç*, 15 Ağustos 2005 tarihinde alınmış karar, para. 10.5

²¹ Komitenin 32 nolu Genel Yorumundan (para. 38) uyarlanmıştır.

5. Madde

24. Sözleşmenin 5. Maddesi, Taraf Devletlerin ırk ayrımcılığını yasaklama ve ortadan kaldırma ile ırk, renk, ulusal veya etnik köken ayrımı yapmaksızın düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, fikir ve ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma ve örgütlenme hakkı da dâhil olmak üzere özellikle medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlanmada herkesin kanun önünde eşitlik hakkını güvence altına alma yükümlülüğünü belirtmektedir.

25. Komite akademik tartışmalarda, siyasi toplantılarda ya da benzeri etkinliklerde nefreti, aşağılamayı, şiddeti ya da ayrımcılığı körüklemekten dile getirilen fikir ve düşüncelerin – görüşler tartışmalı olsa dahi – ifade özgürlüğü hakkının meşru kullanımı olarak değerlendirilmesi görüşündedir.

26. 5. Maddede yer verilmesinin yanı sıra, düşünce ve ifade özgürlüğü, herkesin ülke sınırları söz konusu olmaksızın ve her türlü medya aracılığıyla bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırma, elde etme ve yayma hakkı olduğunu²² kabul eden İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi de dahil olmak üzere, birçok uluslararası belgede temel bir hak olarak tanınmaktadır. İfade özgürlüğü hakkı sınırsız değildir ve beraberinde belli yükümlülükler getirir. Bu yüzden kanunda yer alması koşuluyla ve başkalarının hak ve itibarlarının ya da ulusal güvenliğin veya kamu düzeninin, sağlığının ya da ahlakının korunmasının gerekli olduğu durumlarda belirli sınırlandırılmalara tabi olabilir.²³ İfade özgürlüğü, ayrımcılıktan korunma ve eşitlik hakkı da dâhil olmak üzere başkalarının hak ve özgürlüklerine zarar vermeyi amaçlamamalıdır.²⁴

27. Durban Bildirgesi ve Eylem Programı ile Durban Gözden Geçirme Konferansı'nın sonuç bildirgesi, ırkçı nefretle mücadelede düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının olumlu rolünü teyit eder.²⁵

28. Diğer hak ve özgürlükleri desteklemenin ve korumanın yanı sıra, düşünce ve ifade özgürlüğünün Sözleşme bağlamında özel olarak dikkat çektiği görülmektedir. Bireylerin ırkçı nefret söyleminden korunmaları, sadece ifade özgürlüğü hakkının kullanılması ve bu hakkın koruma altına alınmış gruplar lehine sınırlandırılması arasındaki mücadeleden ibaret değildir; Sözleşmede korunan bireyler ve gruplar da ifade özgürlüğünden ve bunu gerçekleştirirken ırk ayrımcılığına maruz kalmama hakkından faydalanır. ırkçı nefret söylemi, mağdurların ifade özgürlüklerini kısıtlama potansiyeline sahiptir.

29. İnsan haklarının dile getirilmesinin ve medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların kullanılmasına dair bilginin yayılması için zorunlu olan ifade özgürlüğü, saldırıya açık grupların toplumun diğer kesimleriyle arasındaki güç dengesinin onarılmasına yardımcı olur, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüyü sağlamlaştırır, ırkçı kalıp yargıların ortadan kaldırılmasını destekler, özgür fikir alışverişine olanak sağlar ve alternatif ve karşıt görüşler sunar. Taraf Devletler, Sözleşme kapsamındaki bütün grupların ifade özgürlüğünü kullanmalarını güçlendirecek politikaları benimsemelidir.²⁶

²² İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Madde 19

²³ Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Madde 19, para. 3

²⁴ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Madde 30

²⁵ Durban Bildirgesi, para. 90; Durban Gözden Geçirme Konferansı sonuç bildirgesi (A/KONF. 211/8), para. 54 ve 58

²⁶ Rabat Eylem Planı, para. 25'den uyarlanmıştır.

7. Madde

30. Düşüncelerin yayılması konusundaki 4. Maddenin hükümleri ırkçı düşünceleri aşağıdan yukarı doğru caydırmakta, kışkırtma ile ilgili hükümleri ise bunların yukarıdan aşağıya doğru etkilerini ele almaktayken, 7. Madde nefret söyleminin temel nedenlerine yönelmekte ve 2.Maddenin 1. Paragrafında tanımlanan ırk ayrımcılığıyla mücadelede "uygun araçları" ayrıntılı bir şekilde tanımlamaktadır. 7. Maddenin önemi zaman içinde azalmamıştır: ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik kapsamlı eğitsel yaklaşımı, ırk ayrımcılığıyla mücadeledeki diğer yaklaşımların ayrılmaz bir parçasıdır. Irkçılık başka faktörlerin yanı sıra telkin ya da yetersiz eğitimin bir sonucu olarak da ortaya çıkabildiğinden, hoşgörü ve karşıt görüş üzerine eğitim ırkçı nefret söylemine karşı etkili bir panzehir olabilir.

31. 7. Maddeye göre Taraf Devletler, özellikle eğitim, öğretim, kültür ve bilgi alanlarında, ırk ayrımcılığına dayanan önyargılara karşı mücadele etmek ve ulusal, etnik veya ırk grupları arasında anlayışı, hoşgörüyü ve dostluğu desteklemek, aynı şekilde Sözleşme'de yer alan evrensel insan hakları ilkelerini yaygınlaştırmak için ivedi ve etkin tedbirler almakla yükümlüdür. 7. Madde Sözleşmedeki diğer maddelerle aynı şekilde zorunluluk belirten bir dille yazılmıştır ve faaliyet alanları – “eğitim, öğretim, kültür ve enformasyon” – Taraf Devletlerin yerine getirmeleri gereken yükümlülükleri gibi ayrıntılı olarak belirtilmemiştir.

32. Taraf Devletlerin okul sistemleri insan haklarına dair bilgilerin ve görüşlerin yayılması bağlamında önemli bir odak noktasını temsil eder. Eğitim müfredatları, ders kitapları ve eğitim materyalleri insan hakları temalarına uygun bir şekilde hazırlanmalı, bunlara değinmeli ve milletler, ırklar ve etnik gruplar arasında karşılıklı saygı ve hoşgörüyü sağlamlaştırıcı nitelikte olmalıdır.

33. 7. Maddede belirtilen hükümlerle uyumlu olarak, eğitim müfredatları karşılıklı saygı, itibar ve samimiyete dayalı, yeterli insani ve finansal kaynaklarla desteklenen, iki dilli eğitimi de içeren kültürlerarası eğitimi içermektedir. Kültürlerarası eğitim programları samimi bir şekilde çıkar dengesini temsil etmeli ve kültürel asimilasyonun bir aracı olmamalıdır.

34. Eğitimle ilgili alınan tedbirler, yerel halklar ve Afrika kökenli bireyler de dâhil olmak üzere Taraf Devletlerde mevcut olan “ırk ve etnik”²⁷ grupların tarihlerine, kültürlerine ve geleneklerine dair bilginin teşvik edilmesini amaçlamalıdır. Eğitim materyalleri karşılıklı saygı ve anlayışın sağlanabilmesi için, bütün grupların ulusal kimliğin sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda zenginleşmesine ve ulusal, ekonomik ve sosyal gelişime yaptığı katkıları vurgulamak için çabalamalıdır.

35. Etnik gruplar arası anlayışın desteklenmesi için, tarihin dengeli ve tarafsız bir şekilde aktarılması şarttır. Bu bağlamda, nüfusun belli bir grubuna karşı zulüm gerçekleştirilmişse, ortam elverdiği sürece bu insani trajedilerin ve başarılı çözüm süreçlerinin hatırlanması için anma günleri ve benzeri kamusal etkinlikler düzenlenmelidir. Hakikat ve uzlaşma komisyonları da ırkçı nefretin devam etmesini engellemede ve etnik gruplar arasında hoşgörü ikliminin gelişmesinde önemli bir rol oynayabilir.²⁸

36. ırkçı nefret söylemlerinin yarattığı zararlara dikkat çeken bilgilendirici kampanyalar ve eğitim programları, dini örgütler ve topluluk kuruluşları da dâhil olmak üzere genel

²⁷ Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Madde 7

²⁸ Rabat Eylem Planı, para. 27'den uyarlanmıştır.

kamuoyunu, milletvekillerini ve politikacıları, eğitimcileri, kamu idaresi personelini, polis ve kamu düzeniyle ilgili diğer kurumları ve yargıçlar da dâhil olmak üzere adli personeli kapsamalıdır. Komite, Taraf Devletlerin dikkatini insan haklarının korunmasında kolluk görevlilerinin eğitimiyle ilgili 13 No'lu (1993) Genel Tavsiye Kararı²⁹ ve ceza adalet sisteminin yönetimi ve işleyişinde ırk ayrımcılığının önlenmesine dair 31 No'lu(2005) Genel Tavsiye Kararı'na dikkat çekmektedir. Bu ve benzer konularda, düşünce ve ifade özgürlüğünü koruyan uluslararası normlarla ve ırkçı nefret söylemine karşı koruyan normları tanımak önemlidir.

37. Üst düzey kamu memurlarının nefret söylemini resmi olarak reddetmeleri ve nefret içerikli fikirleri kınamaları hoşgörü ve saygı kültürünün gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Tartışma kültürünün yaygınlaşması ile kurumsal diyalog araçlarıyla kültürlerarası diyalogun teşvik edilmesi ve toplumun her alanında fırsat eşitliğinin sağlanması da eğitim metodolojileri kadar önemlidir ve etkin bir şekilde desteklenmelidir.

38. Komite, nefret söyleminin hangi durumlarda ortaya çıktığının, hedef gösterilen kitlenin, söylemin ne şekilde yayıldığı ve medyanın nefret mesajlarına karşı tavrının değerlendirilebilmesi için ırkçı nefret söyleminin ortadan kaldırılmasına yönelik eğitsel, kültürel ve bilgilendirici stratejilerin sistematik veri toplama ve analizlerle desteklenmesini tavsiye etmektedir. Bu alanda uluslararası işbirliğinin sağlanması, sadece veri karşılaştırma olanaklarının değil, aynı zamanda ulusal sınırları aşan nefret söylemine ilişkin bilginin ve nefret söylemiyle mücadele araçlarının artırılmasında yardımcı olur.

39. Sosyal medya ve internet de dahil olmak üzere bilgilendirilmiş, etik ve tarafsız medya, fikirlerin ve düşüncelerin yayılmasında önemli bir role sahiptir. Taraf Devletler, medya için uluslararası standartlarla uyumlu yasaları yürürlüğe koymanın yanı sıra, Sözleşme'de yer alan ilkeler ve diğer temel insan hakları standartlarıyla uyumlu mesleki etik kodları ve basın kurallarını kabul etmeleri için özel ve devlete bağlı medya kuruluşlarını teşvik etmelidir.

40. Sözleşmenin 1. Maddesi kapsamında etnik, yerel ve diğer gruplara medyada yer verilirken saygı, adalet ve kalıp yargılardan kaçınma ilkelerine bağlı kalınmalıdır. Ayrıca basın, ırk, etnisite, din ve benzeri grup özelliklerine hoşgörüsüzlüğü körükleyecek biçimde atıfta bulunmaktan kaçınmalıdır.

41. Sözleşme ilkeleri, ancak Sözleşme kapsamındaki azınlıkların, yerel halkın ve diğer grupların basında yer alması, basın kuruluşlarına ve kendi dillerinde basın ve yayın organlarına sahip olmalarıyla; yani medyada çoğulculuğun sağlanmasıyla yerine getirilebilir. Medyada çoğulculuk yoluyla yerel güçlendirme, ırkçı nefret söylemine karşı duracak söylemlerin oluşmasını kolaylaştırır.

42. Komite, Durban Bildirgesi ve Eylem Planında vurgulandığı gibi, İnternet servis sağlayıcılarının öz denetimini ve etik kurallarıyla uyumunu destekler.³⁰

43. Komite, Taraf Devletlerin sporun her alanında ırkçılığı ortadan kaldırmak üzere spor kuruluşlarıyla birlikte çalışmasını destekler.

44. Taraf Devletler, özellikle Sözleşmeyle ilgili olarak, ilke ve usullere dair bilgiyi yaygınlaştırmalı ve kamu çalışanları, yargı mensupları ve kolluk görevlileri gibi sözleşmenin

²⁹ Genel Kurulun Resmi Raporu, Kırk Sekizinci Oturum, Ek No. 18 (A/48/18), bölüm VIII, kısım B.

³⁰ Durban Eylem Programı, para. 147

uygulanmasıyla ilgili herkese bu konuda gereken eğitimi sağlamalıdır. Komitenin sonuç gözlemleri, Taraf Devletin inceleme raporlarının sonunda resmi dilde ve yaygın olarak kullanılan başka dillerde yayımlanmalıdır. Komitenin başvuru usulleriyle ilgili 14. Madde kapsamındaki görüşleri de aynı şekilde yayımlanmalıdır.

IV. Genel

45. İrkçı nefret söyleminin yasaklanması ve ifade özgürlüğü birbirlerinin tamamlayıcısıdır ve birine verilen önceliğin diğersinin kaybına neden olduğu sıfır toplamlı bir oyun olarak görülmemelidir. Ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik ile ifade özgürlüğü hakkı yasalara, politikalara ve uygulamalara karşılıklı destekleyici insan hakları olarak yansıtılmalıdır.

46. İrkçı nefret söyleminin dünyanın her bölgesinde yaygın olması insan hakları alanında önemli ve güncel bir tehlikedir. Sözleşmenin aslına uygun bir şekilde uygulanması ve nefret söylemi olgusuyla mücadele etmek için harcanan küresel çabalarla bütünleştirilmesi hoşgörüsüzlük ve nefretten arınmış bir toplum vizyonunu gerçeğe dönüştürmenin ve evrensel insan haklarına saygı kültürünü teşvik etmenin en gerçekçi umudunu temsil etmektedir.

47. Komite, Taraf Devletlerin ırkçı nefret söylemiyle mücadelelerine dair yasalarını ve politikalarını desteklemek üzere oluşturdukları hedefleri ve izleme prosedürlerini son derece önemli bulmaktadır. Taraf Devletlere, ırkçılıkla mücadele ulusal eylem planlarında, entegrasyon stratejilerinde ve ulusal insan hakları planları ile programlarında ırkçı nefret söylemine karşı önlemlere yer vermeleri yönünde çağrı yapmaktadır.